

Tällä pienikokoisella islandica-alalajin koiraalla on erittäin lyhyt nokka ja siten kriteereiden mukainen Bisschopin menetelmällä mitattu nokan ja pään suhteellisten pituuksien suhde on luokkaa 1,5 sopien selvästi islandicalle ja ollen lähes limosan vaihtelun ulkopuolella. Linnulla on myös koko pää mukaan lukien silmäkulmajuova syvän oranssinruskea ilman limosalle tyypillistä valkeaa höyhenystä. Huomaa myös syvän oranssinpunaiset kaula ja rinta, josta väri jatkuu yhtenäisenä jalkojen tasalle ja jopa alaperään. *Islanti 21.6.2008. JORMA TENOVUO*

Rakenteellisesti tämä nimialalajin mustapyrstökuiri on pitkänokkainen ja sen sääret sekä nilkat näyttävät erittäin pitkiltä. Vaikka linnun pään, kaulan ja rinnan yläosan yleisväri on oranssi, se on kuitenkin erittäin hailakan värinen. Nimialalajin linnuille sopivia tuntomerkkejä ovat selvästi valkeammat höyhenalueet silmäkulmajuovassa ja korvanpeitinhöyhenissä sekä oranssin värisävyn ulottuminen vain rintaan, jolloin vatsan ja kupeiden pohjaväri on käytännössä valkea. *Puola 14.6.2011. JUUKA J. NURMI*

Mustapyrstökuirin *islandica*-alalaji

– keväisen vanhan linnun määrittäminen

Mustapyrstökuirin *islandica*-alalajin juhlapukuiset linnut on aiemmin määritetty suhteellisten tuntomerkkien ja asiantuntijalausuntojen perusteella. Nyt rariteettikomitea pisteytti kriittiset piirteet sekä muodosti uudet hyväksymiskriteerit.

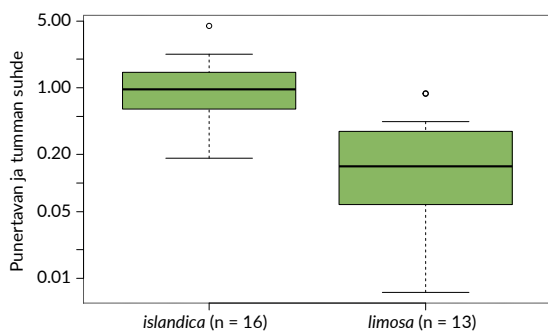
Kuvan kohtuullisen lyhytnokkaisella islandicalla on yhtenäisen oranssinpunainen pää, kaula ja rinta, josta väri jatkuu kupeilla melko yhtenäisenä jalkojen taakse. Vaikka selkäpuoli on pesintää edeltävässä sulkasadossa vaihdettu lähes kokonaan laajasti oranssinpunaisiin höyheniin, joissa höyhenten kärkiosiin muodostuu islandicalle tyypilliset mustanruskeat salmiakkikuviot, ei kuvan yksilö ole vaihtanut yhtään räikeän punaruskean ja mustan kuvioimaa tertiaalia. Islanti 20.6.2009. TOM LINDROOS

Kotoisella pesivällä nimialalajin mustapyrstökuirilla on valkeita värisävyjä laajalti silmäkulmajuovassa ja korvanpeitinhöyhenissä. Selkäpuolella on nähtävissä limosalle tyypillisesti runsaasti talvipuvun höyheniä, ja vaihtuneet höyhenetkin ovat laajasti kellertävät, eivät syvän punaruskeat kuten islandicalla tavallisesti. Vaihtumattomat tertiaalit ovat limosalle tyypilliset, mutta rinnan oranssinruskea värisävy jatkuu pitkälle kupeiden takaosaan jopa hieman islandicamaisesti. Liminka 28.6.2007. JORMA TENOVUO

Mustapyrstökuirin *islandica*-alalaji pesii Islannissa, Färösaarilla sekä vähälukuisena Pohjois-Norjassa ja Skotlannissa. Muutama vuosi sitten BirdLife Suomen rareiteetikomitea muodosti julkaisukriteerit tämän alalajin nuorten ensimmäisen syksyn lintujen määrittämiseksi. Artikkelistä tästä julkaistiin Linnut-lehden numerossa 3/2020. Jatkumona tälle työlle saatiin nyt päätökseen

myös keväisten vanhojen juhlapukuisten lintujen arviointi, jossa hyväksymisraja perustuu kolmiportaisella asteikolla arvioitujen usean kriittisen tuntomerkin yhdistelmään.

Hyväksymisraja päätettiin pitää verraten korkeana, koska muodostuneen esiintymiskuvan mukaan *islandica*-alalaji on edelleen maassamme suurharvinaisuus ja toisaalta alalajien erottamisen toisistaan tiedetään välimuotoisten yksilöiden vuoksi olevan hankalaa. Vanhojen mustapyrstökuirien tapauksessa vuodenaikaisesta esiintymiskuvaa vääristää myös se, että erot alalajien välillä on hahmotettavissa vain hyvin lyhyen aikaa loppukevällä ja alkukesällä, jolloin linnut ovat täydessä juhlapuvussa.

Islandican selkähöyhenten väritys eroaa keskimäärin selkeästi nimialalajista. Rareiteetikomitean selvityksessä tarkasteltiin oranssien ja tummien pikseleiden suhdetta pesimäpaikoilla valokuvatuista linnuista. Islandicalla punertavien ja tummien värien suhde oli noin 1:1, kun taas limosalla punertavaa oli keskimäärin vain viidesosa tummaan väriin verrattuna.

Tuntomerkit

Vanhojen mustapyrstökuirien määrittäminen alalajilleen on aiemmin perustunut käytännössä ulkomaisiin asiantuntijalausuntoihin sekä Alexander Hellquistin *Vår Fågelvärld*issä vuonna 2006 julkaisemaan artikkeliin. Rareiteetikomitea katsoi, että artikkelissa esitettyjen tuntomerkkien suhteellinen arviointi on usein melko subjektiivista ja siksi objektiivisemmän arvion toteuttamiseksi haluttiin muodostaa kvantitatiivisemmin määriteltävissä olevat kriteerit.

Vanhan juhlapukuisen *islandican* erottaminen nimialalajista perustuu seuraaviin tuntomerkkeihin:

1. *Islandica* on vatsapuolelta laajemmin syvän oranssinpunainen kuin *limosa*. Tämä väri ulottuu *islandica*-koirilla vatsaan ja kupeille asti. Rinta on tyypillisesti syvän ruosteenpunainen ja poikkijuovaton, mutta kupeiden poikkijuovat voivat olla voimakkaitakin ja voivat jatkuu alaperään asti. Hienoimmillaan *islandican* harmaanruskeaksi kulunut siiven peitinhöyhenkenttä erottuu korostuneesti selkä- ja vatsapuolen punaruskeasta yleisvärityksestä.
2. Selkä- ja hartiahöyhenet ovat keväisellä *islandicalla* keskimäärin laajemmin oranssinpunaisia kuin *limosalla*. *Islandica*-koiraat ovat vaihtaneet kesäpukuun 90–100 prosenttia höyhentistä, kun vastaava luku nimialalajin koirilla on 30–90 prosenttia. Vastaavasti *islandica*-naarailla kesäpukuun vaihdettujen höyhenten osuus on 50–90 ja *limosa*-naarailla vain 10–50 prosenttia. Vaikka sukupuolten sulkimisen edistymisessä on merkittävä ero, tällä tuntomerkillä on suuri merkitys erityisesti ääriyksilöiden alalajia arvioitaessa.
3. Kesäpukuun vaihdettujen selkäpuolen höyhenten värityksessä ja kuvioinnissa on myös keskimääräistä eroa alalajien välillä. *Islandicalla* höyhenten pohjaväri on laajemmalti punertava, höyhenten musta keskusta on enemmän salmiakkikuvion muotoinen, suppeampi ja sijoittuu yleensä lähemmäs höyhenen kärkeä. *Limosalla* punertavaa pohjaväriä on suppeammin, tumman keskustan reunat ovat pyörityneemmät ja höyhenten kärkeen tumman keskustan ulkopuolelle muodostuu usein oranssinvärisiä reunoja vaaleampi leveähkö karkiosa. Yksittäisten höyhenten kuviointi on kuitenkin hankala nähdä, ellei lintu ole varsin lähellä. Tämän takia punertavien ja mustien värien suhde on tärkein selkäpuolen värituntomerkki.
4. *Islandicalla* on loppukeväällä keskimäärin enemmän kesäpuvun kirkkaita punaruskeita tertiaaleja

5. Nimialalajilla on usein varsin selvä ja valkeahko silmäkulmajuova. *Islandicalla* silmäkulmajuova

kuin *limosalla*. Tämä ei liity siihen, että *islandica* ja *limosa* sulkisivat eri määrän tertiaaleja, vaan yksinkertaisesti pesintää edeltävän sulkasadon ajoittumiseen. *Limosan* aiemmin talvella vaihdetut juhlapuvun tertiaalit ovat keskimäärin väriltään tummempia kuin *islandican* myöhemmin keväällä vaihdetut.

Islandica-alalajin **juhlapukuisten yksilöiden** tuntomerkkien pisteyttäminen

Rariteettikomitea on hyväksynyt havainnot linnuista, jotka ovat saaneet vähintään +4 pistettä.

Tuntomerkki	+1 piste
Vatsapuolen punaisuus	pää, kaula ja rinta yhtenäisen syväpunertava; väri jatkuu kupeilla jalkojen tasalle asti
Selkäpuolen talvipuvun höyhenten osuus	alle 10 %
Selkähöyhenten punertavien osien suhde tummiin osiin	yli 66 %
Tertiaalit	vähintään yksi tertiaali räikeän oranssi-musta
Päänkuviot	heikosti erottuva silmäkulmajuova, vain silmäluomet valkeat
Nokan ja pään pituuden suhde	alle 1,75
Jalkojen ulottuminen pyrstön yli lennossa	vain vähän tai ei lainkaan nilkkaa näkyvissä

Tällä pesimäpaikalla kuvatulla islandicalla kaula, rinta ja kupeet ovat alalajille tyypillisesti syvän oranssinpunaiset, mutta sen sijaan silmäkulmajuovassa, korvanpeitinhöyhenissä ja nokan tyven höyhenyksessä on selvästi limosalle ominaista valkeaa höyhenystä. Selkäpuolen höyhenet on pesintää edeltävässä sulkasadossa vaihdettu kesäpukuun lähes täydellisesti, ja niissä on laajasti punaruskeat tyviosat ja reunukset. Huomaa myös islandicalle tyypillinen räikeäkuviainen tertiaali. Islanti 23.6.2008. JORMA TENOVUO

Tällä pesimäpaikalla kuvatulla nimialalajin mustapyrstökuirilla on oranssinpunaisessa päässä selvästi valkeaa höyhenystä silmäkulmajuovassa ja silmäluomissa. Kaula ja rinta ovat melko yhtenäisen väriset, mutta kupeilla väri jatkuu varsin epäyhtenäisenä. Selkäpuolella on vielä limosalle tyypilliseen tapaan runsaasti talvipuvun höyheniä, mutta linnun räikeäkuvioiset tertiaalit sopisivat yhtä hyvin myös islandicalle. Viro 30.4.2007. MATTI REKILÄ

0 pistettä

tuntomerkki huonosti arvioitavissa

huonosti arvioitavissa tai 10-20 %

33-66 %

ei arvioitavissa

ei arvioitavissa tai välimallinen

1,75-2,1

ei arvioitavissa

-1 piste

kupeilla lukuisia valkoisia reunoja, jotka katkaisevat punertavan sävyn leviämisen jalkojen tasalle

yli 20 %

alle 33 %

ei räikeäkuvioisia tertiaaleja

selvä valkeahko silmäkulmajuova, silmäluomet samanväriset

yli 2,1

selvästi nilkkaa näkyvissä

Vaikka tämän linnun pää ja kaula ovat varsin punaruskeat, silmäkulmajuovan etuosa on laajemmin valkea eikä punaruskea väri jatku yhtenäisenä vatsaan tai kupeille. Kuvioitut tertiaalit sekä selkäpuolen kesäpukuun vaihdettujen höyhenten punaruskean värin määrä vitteävät islandicaan, mutta selkäpuolella on nähtävissä tyyppillistä islandicaa enemmän harmaita talvipuvun höyheniä. Tuntomerkkien pisteytyksessä tämä lintu sai arvon +1, mikä oli selvästi alle islandicaksi tulkittavan raja-arvon. Kemijärvi 8.5.2019. PIRKKA AALTO

on epäselvempi, muun pään värinen, ja usein ainoastaan valkoiset silmäluomet erottuvat muuta päätä valkeampina.

6. *Islandicalla* on lyhyempi nokka kuin *limosalla*. Tuoreen *Dutch Birding* -lehden artikkelin mukaan pään ja nokan suhde on *islandica*-koirailla noin 1,69, *limosa*-koirailla noin 1,88, *islandica*-naarailla noin 1,97 ja *limosa*-naarailla noin 2,12. Nokan pituuden suhdetta päähän voidaan mitata etenkin hyvälaatuisista valokuvista esimerkiksi ImageJ-ohjelmalla.

7. *Islandicalla* on lyhyemmät jalat kuin *limosalla*, mikä näkyy luotettavimmin lintujen lentäessä: *islandicalla* jalat ulottuvat vain vähän pyrstön kärjen yli.

Rariteettikomitea kehitti seitsemälle tuntomerkillle kullekin kolmiportaisen asteikon: +1, 0 ja -1. Tuntomerkkien yhteispistemäärää käytetään lopulta havaintojen hy-

väksymisessä. Ensisijaisesti tuntomerkkejä tarkastellaan valokuvatuista linnuista, mutta erittäin tarkka kuvaus linnusta voi auttaa joidenkin pisteytysten tulkitsemisessä.

Tuntomerkkejä arvioitaessa on hyvä huomata, että juhlapukuisten koiraiden höyhenpuku on keskimäärin punertavampi, koiraat ovat lyhytnokkaisempia ja ne sulkevat kevään pesintää edeltävässä sulkasadossa enemmän juhlapuvun selkähöyheniä kuin naaraat. Tämä johtaa siihen, että vanhan *islandica*-koiraan erottaminen nimialalajin yksilöistä on suhteessa helpompaa ja siten myös rariteettikomitean muodostamat hyväksymiskriteerit suosivat tässä mielessä äärikoiraiden hyväksymistä.

Suomen hyväksytyt vanhat mustapyrstökuiirit (*Limosa limosa islandica*)

Keväisten vanhojen *islandica*-alalajin mustapyrstökuiirien uusintakäsittelyssä jäi hyväksytyiksi neljä havaintoa, jotka täyttivät muodostetut julkaisukriteerit.

26.4.2008	Kotka Marinranta
21.4.2011	Lappeenranta Konnunsuo
13.5.2013	Siikajoki Merikylänlahti
3.-5.5.2020	Padasjoki Nyystölä

Vaikka kuvan yksilön voisi määrittää islandicaksi myös selkäpuolen edistyneen sulkasadon ja höyhenten yksityiskohtaisten kuvioiden perusteella, kuvassa näkyy yksi islandican **paraatituntomerkki**: jalat ovat selvästi lyhyemmät kuin limosalla, ja siksi lennossa vain varpaat ulottuvat pisimpien pyrstösulkien kärjen yli.
Islanti 21.6.2008. JORMA TENOVUO

Nimialalajin mustapyrstökuirin jalat ovat selvästi pidemmät kuin islandicalla, ja siksi pyrstön kärjen yli näkyy myös nilkkaa varsin pitkältä matkalta.
Oulu 12.6.2018. JORMA TENOVUO

Lisää mustapyrstökuirien määrittämisestä:

Hellquist, A. 2006: Bestämning av isländsk rödspov *Limosa limosa islandica* – Vår Fågelvärld 65(3): 30–39.

Huhtinen, H. & Lehtikoinen, A. 2020: Mustapyrstökuirin *islandica*-alalaji – luultua kinkkisempi – Linnut 55(3): 36–43.

Bisschop, J. 2021: Measurement of relative bill length of Black-tailed Godwits from photographs – Dutch Birding 43(2): 113–119.

Tästä varsin kaukaa digiskoupatusta dokumenttikuvastakin pystyy arvioimaan määrittämisen kannalta oleellisia tuntomerkkejä, ja siten niiden tuottama kokonaispistemäärä +5 riitti havainnon julkaisemiseen islandicana. Lintu on melko lyhytnokkainen, ja pään, kaulan sekä rinnan syvän punaruskea väri jatkuu kupeilla melko tasaisena jalkoihin asti. Silmäkulmajuovan etuosa on hieman vaaleamman punaruskea, mutta käytännössä vain silmäluomet erottuvat selvemmin valkeina. Myös selkäpuoli on islandicalle tyyppillinen, dominoivan punaruskea, ja selässä on korkeintaan yksittäisiä kokonaan harmaita talvipuvun höyheniä. Lisäksi ainakin kahdessa tertiaalissa on räikeät oranssinmustat reunuskuviot. Padasjoki 3.5.2020. MIKA SELIN